

บทที่ 7

การสร้างและนำเสนอ/แสดง “ร่าง” ที่เหมาะสม

: ว่าด้วยกระบวนการสร้างทุนกายภาพของคนเร่ขายยาสมุนไพร

“คนรุ่นเก่าอย่างอี่แม่ มันก็ต้องออกมาเดินเร่ขายยาอย่างนี้ละ
มันเป้งกันแล้ว คนรุ่นเก่า มาเดินขายยาบะเก่า”

คำอธิบายของป้าคำที่มีใจความว่า ตนเองเป็นคนรุ่นเก่า หมายถึง คนที่ไม่มีโอกาสได้เรียนหนังสือในระดับชั้นสูงๆ มีความรู้เพียงอ่านออกเขียนได้ และเป็นคนชนบทที่ยากจน อีกทั้งสูงวัยแล้ว อาชีพเร่ขายยาสมุนไพรจึงเป็นอาชีพที่เหมาะสมสำหรับตัวเอง โดยที่ความเหมาะสมดังกล่าวมีความเหมาะสมทั้งในมิติของการสมกับความรู้ความสามารถของตนเอง และเหมาะสมในแง่ที่สินค้าดังกล่าวก็เป็นของเก่า โบราณ ไม่แตกต่างกับตนเอง จากคำพูดดังกล่าวข้างต้นของป้าคำสะท้อนให้เห็นว่าสำหรับอาชีพเร่ขายยาสมุนไพรแล้ว มีนัยยะของการมี/สร้าง “ร่าง” ที่เหมาะสมกับอาชีพดังกล่าวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่ง “ร่าง” ที่เหมาะสมดังกล่าว เป็นเสมือนทุนกายภาพที่คนเร่ขายยาสมุนไพรนำไปเป็นต้นทุนในการสร้างทุนในรูปแบบอื่นๆ และจากความประสบความสำเร็จของการสร้างและแปลงทุนกายภาพไปสู่ทุนรูปแบบอื่นๆทำให้เขาและเธอยังคง “อึ้ง” ความเป็นคนเร่ขายยาสมุนไพรของตนเองไว้อย่างต่อเนื่อง

ผลการศึกษาพบว่าในกระบวนการเร่ขายยาสมุนไพรนั้น คนเร่ขายยาสมุนไพรแต่ละคนได้สร้างร่างของตนเองให้ปรากฏเห็นเป็นประจักษ์แก่สายตาลูกค้า และปรากฏชัดในความรู้สึกของผู้คน โดยปรากฏเป็น “ร่าง” ในหลายรูปลักษณะ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับเวลาและสถานที่ในการปรากฏกายของเจ้าของร่างนั้น ในบทนี้ผู้ศึกษาจะนำเสนอให้เห็นถึง 1) ความหลากหลายของ “ร่าง” ของกลุ่มคนเร่ขายยาสมุนไพรที่ได้จากการศึกษา ตลอดจน 2) ความไม่ลงรอย ความไม่สอดคล้องกันของ “ร่าง” แต่ละร่างภายใต้เงื่อนไขทางเวลาและสถานที่ที่แตกต่างกัน ตลอดจนวิธีการจัดการความไม่ลงรอย ความไม่สอดคล้องนั้นของคนเร่ขายยาสมุนไพรและ 3) ผลจากการใช้ “ร่าง” ที่หลากหลายในกิจกรรมทางสังคม ว่าสร้างให้เกิดทุน/ผลประโยชน์ใดแก่เจ้าของร่างบ้าง อันจะเป็นข้อมูลสำคัญในการวิเคราะห์และอภิปรายผลการศึกษาในบทสรุปต่อไป

1. ความหลากหลายของ “ร่าง” ของคนเร่

ในส่วนนี้จะอภิปรายถึงการสร้างและ/หรือการนำเสนอ “ร่าง” ที่หลากหลายของคนเร่ชาย ยาสมุนไพรซึ่งได้แก่ “ร่าง” อุดทน, “ร่าง” ตามสังขาร, “ร่าง” บ้านนอก และ “ร่าง” ผีกฝนอุ้งรัง

1.1 “ร่าง” อุดทน : พัฒนาการของ “ร่าง” กร่างาน

“ร่าง” อุดทน : พัฒนาการของ “ร่าง” กร่างาน มีนัยยะของการสะท้อนให้เห็นถึงการผ่านร้อนผ่านหนาวมาอย่างยาวนานของคนเร่ชายยาสมุนไพรแต่ละคนผู้ซึ่งเป็นเจ้าของ “ร่าง” แต่ละ “ร่าง” เป็นต้นว่า

อาหอม : เจ้าของร่างสัดทัดวัย 37 ปี แม้ว่าวัยจะไม่สูงนักเมื่อเปรียบเทียบกับคนเร่ชายยาคนอื่น ๆ ที่มีอายุตั้งแต่ 40 ปี ขึ้นไป แต่ “ร่าง” ของอาหอมก็ผ่านการทำงานหนักมาแล้วนับไม่ถ้วน

“อา ทำงานมาแล้วหลายอย่าง เป็นกรรมกร ตั้ว(หิ้ว)ปูน ผสมปูน ขนดินขนทราย ทำงานตั้งแต่ 8 โมงเช้าถึง 5 โมงแลง ตอนทำแรกมือแตก เลือดไหล แต่เขาต้องอดทน ทำจนมือหายเจ็บเพราะมือด้าน ไปทำงานโรงงาน(อาหาร)กระป๋อง อ้อาก็ไปมาแล้ว ซี่รถเครื่องไปคนเดียวตอนเช้าเวลา 6 โมง ระยะเวลาเป็น 30-40 โด เข้า 7 โมงเช้า ทำโอ(ทำงานล่วงเวลา) ต่อถึง 8 โมงตอนกลางคืน (20.00 น.) จากนั้นก็ซี่รถเครื่องกลับบ้าน รับมาทำกับข้าวกับปลาให้ลูกให้ผัวกิน ...ยะนาเขาก็ต้องเป็นทำเองหมด ไม่ว่าจะเป็นการปลุกนา (ดำนา) การเกี่ยว การตีข้าว(นวดข้าว) ”

สำหรับป้าคำ เรื่องการทำงานหนัก หรือการทำงานที่ต้องใช้แรงมาก เป็นสิ่งที่ป้าคำคุ้นเคยมาตั้งแต่เป็นเด็กจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

“สมัยแม่เป็นละอ่อน ต้องช่วยพ่อแม่ทำงานบ้าน ได้หบน้ำเป็นปีตั้งแต่อายุ 7-8 ขวบ ไปโด้งไปนา(ไปทุ่งไปนา) ปลุกนาเกี่ยวข้าวเป็นตั้งแต่เป็นสาวรุ่น อายุ 10-12 ปี บใช้สบาย เหมือนละอ่อนปัจจุบัน เขาเขียนหนังสือบ่ต้องยะการในไฮโนนา บ่ต้องทำงานหนัก... เป็นกรรมกรตั้วปูนแม่ก็ยะมาแล้ว กลัวว่าเบ็นจะบ่จ้าง จะไล่ออกจากงาน ขนาดหาบปูน 2 ถังแล้วยังบ่พอ มือที่เหลื่ออีกข้างก็ตั้วปูนอีกถัง เพราะอยากแสดงฮื่อบ่เลี้ยงเป็นเห็นว่าเขาตั้งใจทำงาน ขยัน และแข็งแรง และจ้างเขาไปนานๆ”

ส่วนลุงสมกล่าว่าการทำงานหนักกับตนเองนั้นเป็น “ของคู่กัน”

“ถามว่าผ่านการะการ(ทำงาน)อะไรมาบ้าง งานที่ป้อผ่านมามีแต่งงานหนักๆ ทั้งนั้น กรรมกรก่อสร้าง ทำไรทำนา ตะกอนอาชีพหลักของเขาก็คือ การทำนา เขาก็ต้อง ออกแสทำนาเป็นหลัก ถ้าว่างจากการะการก็ออกไปรับจ้างทำงานก่อสร้าง แบกปูน แบก ไม้ เป็นงานหนักๆทั้งนั้น คนตุ๊กอย่างเฮา การทำงานหนักมันเป็นของธรรมดา มันเป็น เหมือนของคู่กับเฮา”

ซึ่งเมื่อถามไถ่คนเร่ขายยาสมุนไพรคนอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นป้าแก้ว ยายพร ป้าน้อย ป้าลื หรือ ตาเตน ต่างก็พบว่า มีลักษณะคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ คนเร่ขายยาสมุนไพรเหล่านี้ล้วนเกิดและ เติบโตในชนบทที่พ่อแม่ประกอบอาชีพเกษตรกร ได้แก่ การทำนา ทำไร่ ฐานะทางบ้านนั้นถือว่า ยากจน ฉะนั้นพวกเขาและเธอจึงใกล้ชิดและมีประสบการณ์ทำงานหนักมาตั้งแต่เด็ก เนื่องจากต้อง ช่วยพ่อแม่ผู้ปกครองทำงานตามจารีตเก่าของชุมชนเกษตรกรรมในชนบท และเมื่อว่างเว้นจากการ ทำงานในนา ก็มักจะออกไปรับจ้างขายแรงงานในลักษณะต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ไปเป็นกรรมกรแบก หามในเมือง หรือไปทำงานโรงงานในตัวจังหวัด ซึ่งป้าแก้วกล่าวถึงเหตุผลของการต้องออกไป ทำงานหลังหน้านานี้ว่า “เฮายะนาไว้กิน บได้ทำขาย ดังนั้นพอเฮายะนาแล้ว (ทำนาเสร็จแล้ว) เขาก็ ต้องไปหารายได้ เอาไว้ใช้ยามจำเป็น บไปเฮาก็มีเงิน ...ความอยู่ก็บมีจะไปทำงานสบายๆได้อย่าง ไต มันก็ต้องทำงานกรรมกร ใช้แรงงานเท่านั้น”

คำอธิบายของป้าแก้วสะท้อนให้เห็นตำแหน่งแห่งที่ทางสังคม(social location)ของ “ร่าง” ของคนเร่ขายยาสมุนไพรได้เป็นอย่างดีว่า สำหรับพวกเขาและเธอแล้ว ด้วยการเกิดและเติบโตจาก ครอบครัวเกษตรกรยากจนในชนบททำให้เป็น “ร่าง” นั้นด้วยความรู้หากวัดด้วยมาตรฐานทาง การศึกษาในระบบโรงเรียน ฉะนั้น “ร่าง” ที่มีแรง จึงเป็นสิ่งที่เขาและเธอ นำไปแลกเปลี่ยนเป็น รายได้ เงินทอง เพื่อดำรงชีวิตต่อไป

สำหรับการเร่ขายยาสมุนไพรแล้ว “ร่างอดทน” ซึ่งเป็นผลพัฒนาการมาจากร่างที่ทำงาน หนักมาครั้งก่อนชีวิตของคนเร่ขายยาสมุนไพรแต่ละคนเป็นร่างกายที่เหมาะสม เนื่องจากในการ ออกเดินทางมาเร่ขายยาสมุนไพรแต่ละครั้ง พวกเขาและเธอต้องยึด ศาลาเมรุเผาศพเป็นที่หลับ นอน ยึดส้วมในวัดเป็นห้องน้ำสำหรับการทำความสะอาดร่างกาย ศาลาเมรุเผาศพและส้วม เป็น สถานที่ที่คนโดยทั่วไปไม่ได้ยึดเป็นที่หลับนอน หรือการทำกิจกรรมเกี่ยวกับการทำความสะอาด ร่างกาย และเป็นสถานที่ที่หากไม่จำเป็นก็ไม่อยากย่างกราย แต่สำหรับกลุ่มคนเหล่านี้ พวกเขากลับ

ต้องไปใช้ชีวิตในสถานที่แบบนั้น หากมิใช่ “ร่าง” อดทนที่ผ่านการกรำงานมาอย่างหนักแล้วก็คงจะสามารถใช้ชีวิตในสถานที่เช่นนี้ได้ ดังคำกล่าวของป้าน้อยที่กล่าวว่า “ถามว่าอยากนอนใหม่ที่ศาลาเผาผี อยากอาบน้ำจากส้วมวัดใหม่ ตอบได้เลยว่าถ้าเลือกได้ก็บ่อยาก แต่เนี่ยมันเป็นอาชีพเฮา ถ้าพูดถึงมันเป็นอาชีพที่บ่ต้องใช้แรงหนัก บ่เหนื่อย บ่ตึก เทำงานก่อสร้าง แต่เฮาก็ต้องอดทนที่จะนอน จะกิน จะชื้อ จะเยี่ยวในที่แบบนี้ แต่อย่างหมื้อแม่มันชินแล้ว เพราะเฮาตึกมานัก ทำงานหนักมากินัก ดังนั้นความตึกแค่นี้มันเป็นเรื่องเล็กน้อย บ่เหมือนตัวเอง(ผู้ศึกษา)ที่ยังเป็นคนหนุ่มคนสาว มีความรู้สูง บ่เคยทำงานหนัก ได้อยู่ดีสบายมาโดยตลอด การมาอยู่อย่างเนี่ยมันก็ลำบาก”

1.2 “ร่าง” ตามสังขาร

นัยที่สะท้อนให้เห็นว่า “ร่าง” ตามสังขาร เป็น “ร่าง” ที่เหมาะสมในการร่ายยาสมุนไพรมัน มีแง่มุมที่หลากหลาย เป็นต้นว่า “ร่าง” แห่งความแก่เฒ่า, “ร่าง” ที่ผ่านประสบการณ์ทางเพศ การครองเรือนหรือการมีครอบครัว กล่าวคือ

1. 2.1 “ร่าง” แห่งความแก่เฒ่า

ความแก่เฒ่า ความร่วงโรยของร่างกาย ถือเป็นอีกหนึ่ง “ร่าง” ที่มีความเหมาะสมกับการทำอาชีพนี้ โดยตาเตนวัย 74 ปีให้คำอธิบายว่า “คนเฒ่าอย่างตาอยู่บ้าน ก็บ่มีใครจ้างยะงานหรงก เพราะเขาหัน(เห็น) เฮาแก่แล้ว เขาจะจ้างมันกับคุ่มค่าจ้างเขา” หรือ ดังคำกล่าวของยายพร ที่ว่า

“...ที่ต้องมาขายยา เพราะว่าคนแก่อย่างยายบู่จะไปทำงานอะหยัง ทำงานโรงงานกับได้ อายุหนักแล้ว จะไปรับจ้างปลุกนา(ดำนนา) ก็ทำได้เล็ๆน้อยๆ เพราะก้มๆเงยๆ มันเจ็บหลังเจ็บเอว ร่างกายเฮามันแก่แล้ว ทำงานหนักเฮาสู้บ่ค่อยไหว แต่มาเดินขายยา มันก็ยังดีที่บ่ต้องใช้แรงหนัก งานกับค่อยหนัก เฮาอยากหยุดก็หยุดได้ จะลำบากก็ตอนนั่งรถนั่งรา กับที่อยู่ทีกินที่มันบ่เป็นที่เป็นทางเท่านั้น”

สำหรับการร่ายยาสมุนไพรมันแล้ว “ร่าง” ที่โรยราหรือความแก่เฒ่าตามสังขารจึงถือเป็นอีกหนึ่ง “ร่าง” ที่เหมาะสมกับการทำอาชีพนี้ ด้วยเหตุผลที่ว่า อาชีพนี้เป็นอาชีพที่ไม่ต้องใช้พลกำลัง หรือ แสง อย่างหนักเฉกเช่นกับการทำงานก่อสร้าง หรือ การทำไร่ทำนา ฉะนั้นแม้ว่าคนร่ายยาสมุนไพรมันบางคนจะเป็นเจ้าของ “ร่าง” ที่แก่เฒ่า โรยรา แต่ก็ยังสามารถที่จะมาเดินร่ายยาสมุนไพรมันได้ หากยังคงสามารถเดินได้ ตลอดจนความแก่เฒ่ายังมีนัยสะท้อนให้เห็นถึง ความมีประสบการณ์ในการใช้ชีวิตมาก, การเป็นเจ้าของความรู้ภูมิปัญญาดั้งเดิมหรือการเป็นของแท้- ของเก่า, และการ

ไม่พูดโกหก นอกจากนี้ในแง่มุมที่มากกว่านั้น เจ้าของ “ร่าง” ที่แก่เฒ่าโรยราดังกล่าวดำรงได้มองว่า “ร่าง” ดังกล่าวของตนเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ทำให้ตนเองขายยาสมุนไพรได้

“ด้วยความที่เธอเป็นคนแก่ บางทีคนเห็นเธอเดินขายยาอยู่ เธอเอ็นดู เขาก็ช่วยซื้อ ยา โดยที่เธอยังบໍ่รู้ได้คุยอะหยั่งนัก หรือบางทีเธอก็อาศัยว่าคนโดยทั่วไป เธอเอ็นดูคนเฒ่า คนแก่ เขาก็ซื้อ(ให้) เป็นช่วยซื้อยาเธอ” (ตาเตน)

จะเห็นได้ว่า “ความแก่เฒ่า” ที่ติดมากับ “ร่าง” ของคนเร่ขายยาสมุนไพรบางคนถูกนำมา เป็นทุนกายภาพในกระบวนการค้าขายยาสมุนไพร ซึ่งมีส่วนช่วยให้เจ้าของ “ร่าง” ที่แก่เฒ่าโรยรา นั้นสามารถขายสินค้ายาสมุนไพรของตนเองได้

“ความเฒ่า ความแก่ของเธอ เธอหนึ่งมันทำฮื้อคนเขาเอ็นดู อยากช่วยซื้อยาของเธอ สองมันทำฮื้อคนเขาเชื่อถือคำฮื้อเธอ ยิ่งเธอขายยาสมุนไพร มันเป็นของเก่าของโบราณ พอเธอเป็นคนเฒ่า คนแก่ฮื้อมันก็ดูน่าเชื่อถือ อย่างเวลาเธอขายยาสมุนไพรกวาวเครือให้หมู่ ผู้ชาย เขาจะเชื่อถือ เธอมากกว่าเวลาแม่ค้ายาแม่หญิง(ผู้หญิง) ไปขาย เพราะเธอเป็นป้อ จาย(ผู้ชาย)เหมือนเขา เขาจึงกล้าฮื้อกล้าถามวิธีใช้” (ตาเตน)

นอกจากนี้ร่างที่แก่เฒ่ายังทำให้ไม่เป็นที่สนใจ เช่น ป้าเรืองสามารถถอดดยกทรงในมุ้ง โดยที่ ไม่สนใจว่าใครจะเห็น

1.2.2 “ร่าง” ประสพการณ์(ทางเพศ)

“ร่าง” ในแง่มุมนี้มีนัยแสดงถึงประสพการณ์ชีวิตในส่วนของการมีครอบครัวหรือการมี ประสพการณ์ทางเพศ การผ่านประสพการณ์เรื่องนี้มาแล้วของคนเร่ขายยาสมุนไพรเจ้าของร่าง ส่งผลทำให้ “ร่าง” นั้นไม่เกิดอันตรายมากนัก อย่างน้อยก็เป็น “ร่าง” ที่ไม่น่าสนใจ ไม่เย้ายวน เหมือนร่างของหนุ่มสาว เพราะนอกจากเจ้าของ “ร่าง” นั้นจะมีเจ้าของหรือเคยมีเจ้าของมาแล้ว พัฒนาการของ “ร่าง” กร่างาน และ “ร่าง” แห่งความแก่เฒ่าก็ส่งผลต่อความน่าดึงดูดของ “ร่าง” นั้นๆได้เป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็น ความหย่อนยาน ความหยาบกร้านของผิว ความหมองหม่น และ ริ้วรอยแห่งวัยและการทำงานที่ปรากฏอยู่บน “ร่าง” นั้น ดังเช่นคำกล่าวของป้าเรืองหนึ่งในสมาชิก

ของชุมชนคนเร่ขายยาสมุนไพรที่ว่า “ใครเขาจะมาสนใจแม่ มันเฒ่าแล้ว แก่ผ้าต่อหน้าเขา เขายังบอຍາກดู เพราะว่ารูปร่างของเขามันหย่อนยาน มันอ้วน มันบ่น่ามองแล้ว”

ในแง่หนึ่ง “ร่าง” ประสบการณ์ทางเพศ เป็นร่างที่เหมาะสมในกระบวนการเร่ขายยาสมุนไพรในแง่มุมที่ไม่สร้างให้เกิดอันตรายแก่เจ้าของร่างมากนักเมื่อต้องมาใช้ชีวิตแบบเร่ร่อน นอนไม่เป็นที่เป็นทางในชุมชนคนเร่ขายยาสมุนไพร ในอีกแง่มุมหนึ่งการผ่านประสบการณ์ดังกล่าวมาอย่างยาวนาน จนสามารถผลิตลูกหลานให้ลืมตาдуโลกมาแล้วหลายคน ส่งผลให้เรื่องราวและประสบการณ์ดังกล่าวสำหรับคนเร่ขายยาสมุนไพร เป็นเรื่อง “ธรรมดา” ไม่มีอะไรที่จะต้องกระดากอายมากนัก หากเปรียบเทียบกับกรพูดเรื่องราวเหล่านี้กับสาวรุ่น ฉะนั้น “ร่าง” ประสบการณ์ทางเพศ จึงถูกนำมาใช้ในกระบวนการเร่ขายยาสมุนไพรที่มีเรื่องราวของการกระตุ้นพลังทางเพศ ไม่ว่าจะป็น น้ำมันสมุนไพรกวาวเครือ ยาชูกำลัง ยาตองเหล้าสาวน้อยตักน้ำ หรือยาสอดช่องคลอดสำหรับสตรี ดังที่ป้าคำกล่าวในทำนองที่ว่า จะอายุไปทำไม ในเมื่อร่างกายของตนผ่านเรื่องราวเหล่านี้มาหมดแล้ว เพราะตนมีลูกถึง 4 คน มีสามีมาแล้ว 2 คน หรือ คำกล่าวของ ยายพรทีกกล่าวว่า

“เขาเป็นคนแก่คนเฒ่าที่ผ่านเรื่องนี้มาหมดแล้ว มีลูก 2 ลูก 3 เรื่องนี้มันเป็นเรื่องธรรมดาของคน ยายบอຍาหรือกที่จจะอู้ เพราะอู้แล้วก็ปมีอะไรเกิดขึ้น เขาบอຍายเป็นคนปดี เป็นคนลามกหรือก เพราะเขาแก่เขาเฒ่าเขาผ่านมาแล้ว แต่ถ้าตัว(ผู้ศึกษา) อู้เขาจะมองว่าเป็นคนปดี เป็นแม่หญิงปดี มาอู้เรื่องอย่างนี้กับคนอื่น เขาก็จะคิดว่าตัวมีผัวแล้วเคยผ่านเรื่องพวกนี้มาแล้ว และมันจะเกิดอันตรายกับตัว เพราะตัวยังน้อยอยู่(อายุน้อย)”

1.3 “ร่าง” บ้านนอก

นัยยะของความเป็น “ร่าง” บ้านนอก ครอบคลุมความหมายกว้างนับตั้งแต่เรื่องของ ภาษาพูด ซึ่งคนเหล่านี้มักจะใช้ “คำเมือง” โดยให้เหตุผลว่า อู้หรือพูดภาษาไทย (กลาง) นั้นไม่ถนัด ไม่ชัด เพราะลิ้นมันแข็ง “คำเมือง” ได้สะท้อนให้เห็นถึงความ “เป็นอื่น” ของกลุ่มคนเหล่านี้ ที่มีนัยสะท้อนให้เห็นความเป็น คนบ้านนอก ทั้งในแง่ของการไม่สามารถปรับตัว ผักผ่อน เรียนรู้ภาษาดังกล่าว โดยการพูดภาษาไทยภาคกลาง ที่ถูกสถาปนาให้เป็นเสมือนแก่นแกนของความเป็นไทยได้ นอกจากนี้ การพูดด้วยภาษาถิ่นของตนเองยังสะท้อนให้เกิดความหมายแก่ “ร่าง” บ้านนอกในลักษณะที่การแสดงให้เห็นว่าตนเองเป็น “ของแท้” คือ เป็นคนบ้านนอกที่อยู่ใกล้ชิดกับแหล่ง และอยู่ในศูนย์กลางความรู้ด้านการรักษาโรคด้วยยาสมุนไพร ดังที่ป้าแก้วมักพูดภาษาเหนือ หรือ อู้คำเมืองในการเร่

ขายยาสมุนไพร ด้วยเหตุผลว่าเป็นการบอกให้เขารู้ว่าเรามาจากทางเหนือ ภูมิภาคที่อุดมสมบูรณ์ด้านยาสมุนไพร

การแต่งกาย ส่วนใหญ่คนเร่ขายยาจะเน้นการสวมเสื้อผ้าเก่าๆ เน้นการแต่งกายแบบคนงานที่ต้องทำงานกลางแจ้งแดดร้อนทั่วไป เช่น การสวมเสื้อแขนยาว การใส่กางเกงขายาว การสวมหมวก แม้ว่าจะมีความไม่ตายตัวของเครื่องแต่งกายของคนเร่ขายยาสมุนไพรที่ชัดเจนในรูปแบบของเครื่องแบบ(uniform) อย่างเห็นได้ชัด แต่ก็มีลักษณะของเสื้อผ้าการแต่งกายที่อยู่ภายในใจ/ความรู้สึกของคนเร่ขายยาสมุนไพรแล้วว่า ในฐานะคนเร่ขายยาสมุนไพรตนควรจะแต่งกายอย่างไร เช่น ครั้งหนึ่งเมื่อผู้ศึกษาจะทำการเร่ขายยาสมุนไพรไปกับป่าแก้ว ผู้ศึกษาหยิบหมวกของตนเองขึ้นมาพิจารณาเลือก 2 ใบว่าจะใส่ใบไหน คือ หมวกแก๊ปตามแบบสมัยนิยม และอีกใบหนึ่งเป็นหมวกที่มีลักษณะคล้ายกังอบ ป่าแก้วออกความเห็นทำให้ใส่หมวกที่มีลักษณะคล้ายกังอบ ด้วยเหตุผลว่า “มันเป็งดี” “เป็ง” คือ ภาษาท้องถิ่นล้านนาที่มีความหมายถึง ความเหมาะสม ในที่นี้หมายความว่า ป่าแก้วมองว่าการสวมหมวกที่มีลักษณะคล้ายกังอบจะดูเหมาะสมกับการเป็นคนเร่ขายยาสมุนไพรของผู้ศึกษามากกว่าหมวกแก๊ป เสื้อผ้าที่เป็นเสมือนเครื่องแบบที่อยู่ในความรู้สึกของคนเร่ขายยาสมุนไพร ส่วนใหญ่ก็จะเป็นเสื้อผ้าธรรมดา ราคาไม่แพง อาจเป็นเสื้อยืดลายทางตัดจากผ้าเนื้อบาง สีม่อ หรือเสื้อยืดที่ได้จากการนำผ้าเครื่องดื่มหูกำลังยี่ห้อต่างๆ ไปแลกมา ส่วนกางเกงก็เป็นกางเกงตัวเดียวกับที่เคยใส่ไปทำไร่ทำนา หรือเสื้อผ้าที่ไม่เคยคิดจะใส่ หากอยู่ในชุมชนแล้วต้องออกไปพบปะคนหมู่มาก เช่น งานบุญหรืองานสังคมในชุมชน หรือการไปติดต่อธุระในตัวเมือง ที่ต้องใส่เสื้อผ้าให้ดูดี ใส่เครื่องประดับ เช่น สร้อยทอง นาฬิกา ด้วยเหตุผลที่แม่ลี กล่าวว่า “เขาจะไปได้ถูกเขาว่าเป็นคนตึก คนปมีอะไรเลย”

นอกจากนี้ “ร่าง” บ้านนอกยังหมายรวมไปถึงความพยายาม “สร้าง” ร่างหรือตัวตนที่น่าสงสารของคนเร่ขายยาสมุนไพรผ่านการบอกเล่าเรื่องราวชีวิตของตนเองให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นลูกค้า หรือเจ้าหน้าที่รัฐ เช่น ตำรวจ เทศกิจ เมื่อถูกจับ อาทิเช่น การที่คนเร่ขายยาสมุนไพรทุกคนจะบอกกล่าวกับคนอื่นเมื่อถูกถามไถ่ถึงรายได้ว่าเป็นอย่างไร เรื่องราวที่ถูกสร้างขึ้น คือ การบอกว่าอาชีพการเร่ขายยาสมุนไพรของตนเองเป็นการขายแบบกินเปอร์เซ็นต์ ร้อยละ 20 คือ หากทำการเร่ขายยาสมุนไพรได้ 100 บาท จะได้เงินที่เป็นรายได้ของตนเอง 20 บาท วันหนึ่งทำการเดินเร่ขายได้ประมาณ 800-1,000 บาท ฉะนั้นจะมีรายได้ประมาณวันละ 80-100 บาท เรื่องราวดังกล่าวเมื่อถูกเล่าผ่าน “ร่าง” บ้านนอก ไม่ว่าจะเป็นร่างกายที่ก้นางาน ความดำของสีผิว การเล่าด้วยภาษาพื้นถิ่นภาคเหนือหรือความพยายามพูดภาษาไทยกลางด้วยสำเนียงแปร่งๆ รวมไปถึงการแต่งกายด้วยเสื้อผ้าเก่าๆ ยิ่งทำให้เรื่องราวนั้นดูน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ยังมีการสร้างเรื่องราวในทำนองที่เล่าถึง เหตุผลความจำเป็นที่จะต้องออกมาทำการเร่ขายยาสมุนไพร อย่างกรณีของอาหอม จะเล่าให้ลูกค้าถึงเหตุผลในการออกมาเร่ขายยาสมุนไพรว่า

“...ที่ต้องมาเร่ขายยาอย่างนี้ เพราะว่าอยู่บ้านกับมีงานทำ ทำนาก็ทำไว้กิน ปีหนึ่งทำหนึ่ง ลูก 2 คนก็ยังน้อย(ยังเด็ก) ทุกวันนี้ถ้าออกมาเร่ขายยาก็บอกว่าจะเอาอะไรมากิน ส่วนแฟนกับทำงานอะไร ทำงานทุกวันนี้ก็เก็บไว้ซื้อนมให้ลูก เอาไว้ส่งลูกเรียนหนังสือ มาขายยาครั้งหนึ่ง 20 กว่าวันได้รายได้ประมาณ 2,000 กว่าบาทเท่านั้น แต่ก็ยังดีกว่าอยู่ที่บ้านไม่มีรายได้เลย ”

เรื่องราวที่ถูกเล่าบ้างครั้งเป็นการเล่าอย่างบิดเบือนความจริง แต่บางเรื่องก็เล่าบนพื้นฐานของสิ่งที่เกิดขึ้นเช่นนั้นจริง แต่มักจะมีการเติมสีสันในเรื่องเล่าเพื่อเรียกความน่าสนใจให้เจ้าของร่างได้ กรณีของเรื่องเล่าที่หนึ่ง เป็นเรื่องเล่าที่ถือได้ว่าบิดเบือนความจริง เพราะคนเร่ขายยาสมุนไพรไม่ได้ทำการค้าแบบ “กินเปอร์เซ็นต์” อย่างที่เล่า แต่เป็นการบวกกำไรเพิ่มขึ้นจากต้นทุนตามความพอใจ ฉะนั้นในวันหนึ่งหากทำการเร่ขายยาสมุนไพรได้เงินประมาณ 1,000 บาท รายได้ที่คนเร่ขายยาสมุนไพรจะได้รายได้ประมาณ 500 – 700 บาท ส่วนเรื่องเล่าที่สอง ถูกเล่าบนพื้นฐานของความเป็นจริงที่ว่า อาหอมมีลูก 2 คนจริง และยังอยู่ในวัยเล่าเรียน แต่ไม่ได้เป็นเด็กเล็กอย่างที่อาหอมเล่า นอกจากนี้ก็กล่าวว่าแฟนตนเองไม่ได้ทำงานอะไร และหรือการที่ครอบครัวของตนมีอาชีพทำนา ก็เป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นจริง ส่วนในการเล่าว่าหากอยู่ในชุมชนนั้นไม่มีงานทำนั้น ในความเป็นจริงคนในหมู่บ้านก็ยังพอมีอาชีพให้ทำมาหากิน เช่น งานก่อสร้าง การทำงานในโรงงานผลไม้กระป๋อง รวมทั้งเรื่องของการเล่าว่าการมาเร่ขายยาสมุนไพรของตนได้รายได้ครั้งละ 2,000 บาทก็เป็นเรื่องที่บิดเบือนเนื่องจากในการเร่ขายยาสมุนไพรแต่ละครั้งอาหอมมีรายได้ถึงประมาณ 15,000-35,000 บาท การสร้างเรื่องในทำนองเช่นนี้ทำให้เกิดสิ่งที่อาหอมกล่าวว่า “..การรู้เรื่องแต่งบ้าง (การสร้างเรื่อง) ว่าเขามันลำบากอย่างไร มันก็ทำให้เขาเอ็นดู (สงสาร) เขา เขาก็อยากช่วยเขาซื้อของบ้างบ่นก็น้อย (การช่วยซื้อของไม่มากก็น้อย)”

1. 4. “ร่าง” ฝึกฝนผู้ฝรั่ง

“ร่าง” ฝึกฝนผู้ฝรั่ง เป็นร่างที่ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจน เมื่อคนเร่ขายยาสมุนไพรต้องการขายสินค้ายาสมุนไพรของตนเองให้แก่ลูกค้าชาวต่างประเทศ ทั้งนี้พื้นที่/เส้นทางในการเร่ขายยาสมุนไพรที่คนเร่ขายยาสมุนไพรต้อง “ผู้ฝรั่ง” คือ พื้นที่/เส้นทางเร่ขายยาไฟโรซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวต่างชาตินิยมไปพักผ่อน เช่น หน้าหาดพัทยา หาดจอมเทียน หรือ หาดทรายแก้ว (เกาะช้าง)

“ร่าง” ฝึกฝนผู้ฝรั่ง ถือเป็นร่างที่มีลักษณะพิเศษเป็นอย่างมากในความคิด ความรู้สึกของทั้งกลุ่มคนเร่ขายยาสมุนไพรด้วยกันเอง และผู้คนที่ได้รับรู้ว่าคนเร่ขายยาสมุนไพรบางคนนั้นผู้ฝรั่งและขายยาสมุนไพรให้ผู้ฝรั่งได้รายได้เป็นจำนวนมาก “ร่าง” ฝึกฝนผู้ฝรั่งเป็นผลผลิตของกระบวนการเรียนรู้ในการประกอบอาชีพของคนเร่ขายยาสมุนไพรเหล่านี้ ตลอดจนจนเป็นการก้าวข้ามพรมแดนของความกลัวที่เป็นกำแพงแห่งความรู้สึก แตกต่าง สูงส่ง และความด้อยการศึกษาของตน ป้าคำเจ้าของ “ร่าง” ฝึกฝนผู้ฝรั่งอีกคนหนึ่ง มักกล่าวกับผู้ศึกษาในทำนองที่ว่า “ตอนแรกแรกๆ ก็กลัวฝรั่งแมงอะหยังปู้(ตัวอะไรไม่รู้) ตัวตะโคะ ตะโค้ง (ตัวใหญ่มาก) บ่เหมือนเฮา แต่จะทำจะไดได้(จะทำอย่างไรได้) เฮาอยากขายของ เฮาก็ต้องไปฝึกผู้ฝรั่ง พอผู้หมั้นๆ (บ่อยๆ) เฮาก็ปกลัวแล้ว บ่เดียว (ปัจจุบัน) อีแม่บ่กลัวฝรั่งแล้ว” หรือในกรณีของ อาหอม ผู้ที่ได้รับการยกย่องจากทั้งกลุ่มคนในชุมชนเร่ขายยาสมุนไพร และผู้คนที่ได้ยินเรื่องราวเกี่ยวกับรายได้และการขายยาสมุนไพรของอาหอมว่า เป็นคนเร่ขายยาสมุนไพรที่เก่งที่สุด เพราะขายยาสมุนไพรได้รายได้มากกว่าคนอื่น ๆ นับ 2-3 เท่า และยอมรับความสามารถในการ “ผู้ฝรั่ง” ของอาหอม เป็นต้นว่า ป้าคำ ป้าแก้ว ป้าน้อย ลูกสมต่างพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า “ยอมรับเลยว่าอาหอมมันเก่ง มันผู้ฝรั่งได้ ป้า/ลูก ยังอู้ได้บ่ก็คำ มันก็เลยบ่ทันกิน”

อาหอมกล่าวว่า “ทุกวันนี้อาทิมานั่งคิด เฮานี้ก็สุดยอดแล้วเหมือนกัน ทำงานมาแล้วหลายอย่าง กรรมกรก่อสร้าง คนงานโรงงาน ทำสวน ทำนา ขายยา แต่ละอย่างมันก็ตึกๆทั้งนั้น แต่วันนี้เฮามีรายได้ครั้งหนึ่งเป็นหมื่นสองหมื่น ดีกว่าคนทำงานข้าราชการ คนทำงานห้องแอร์บางคน เพราะเฮาเองก็บ่ได้เฮียนหนังสือสูงอย่างเขา ตอนแรกที่อาขายอยู่ที่พัทยา อาบ่กล้าลงหน้าหาด เพราะกลัวฝรั่ง เฮาอู้กับเขาปู้เรื่อง แต่เฮาก็อยากขายยาให้เขา เฮาก็เลยไปถามสาวบาร์ให้เขาสอนว่า จะอู้กับเขาอย่างไร พอครั้งแรกเฮาอู้และขายยาให้เขาได้แล้วรายได้มันดีกว่าขายให้คนไทย อาทียึดสู้ สู้ตาย เริ่มบ่กลัวเขา พยายามจำคำฝรั่งสิ่งที่คนอื่นเขาสอน ถ้าบ่อู้ก็ถามแม่หญิงหากิน หรือสาวบาร์ ตอนหลังอาไปซื้อหนังสือมาอ่านคนเดียว(อ่านเอง)ด้วย ก็อาศัยเอาคำโน้นไปใส่คำนี้

ทองจำเป็นคำอุ้อเอาไว้โฆษณาขายยา และเอาไว้รู้กับเขา เพราะถ้าเขาฟังเขาบู้เรื่อง เขาก็ขายยาบได้ยุดี ฉะนั้นเขาต้องฟังเขาให้ออกด้วยว่าเขาถามอะหยัง จึงจะขายได้"

จะเห็นได้ว่า "ร่าง" ผักฝนอุ้ฝรั่ง ได้สะท้อนนัยของความเป็นร่างพิเศษในความคิด และความรู้สึกของคนเร่ขายยาสมุนไพรเจ้าของร่างและกลุ่มเพื่อนร่วมอาชีพ เพราะร่างดังกล่าวนี้เป็นร่างที่ขัดแย้งกับภูมิหลังดั้งเดิมของพวกเขาและเธอ โดยเฉพาะเรื่องของการศึกษา ฐานะ อาชีพ และถิ่นที่อยู่ ฉะนั้นเมื่อ อาหอม เป็นเจ้าของร่างดังกล่าว จึงรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง ส่วนคนเร่ขายยาสมุนไพรคนอื่นๆ ก็ยอมรับในความสามารถดังกล่าวของอาหอม "ร่าง" ผักฝนอุ้ฝรั่งจึงเป็นอีกหนึ่งร่างที่เหมาะสมในการประกอบอาชีพเร่ขายยาสมุนไพร และเป็นร่างที่เป็นทุนกายภาพที่สร้างมูลค่าในการแลกเปลี่ยนได้ค่อนข้างสูง

แต่อย่างไรก็ตามก็มีได้หมายความว่าคนเร่ขายยาสมุนไพรเช่น อาหอม หรือป้าคำ จะใช้เพียง "ร่าง" ผักฝนอุ้ฝรั่งในการขายสินค้ายาสมุนไพรของตนเองเท่านั้น แต่ในขณะเดียวกันนั้นก็ใช้ "ร่าง" อื่นๆ ประกอบด้วย เป็นต้นว่า ในขณะที่ "ร่าง" อุ้ฝรั่งของอาหอมกำลังทำงานอย่าง ขมกัชะเม่น โดยตกทายลูกค้าฝรั่งด้วยภาษาอังกฤษ พร้อมกันนี้ "ร่าง" บ้านนอกก็ต้องปรากฏกายและทำงานไปพร้อมๆ กัน เพื่อจูงใจลูกค้าฝรั่งให้ส่งสารและอยากจะอุดหนุนซื้อสินค้าของตน และเมื่อต้องนำเสนอขายสินค้ายาสมุนไพรที่สรรพคุณกระตุ้นพลังทางเพศ เช่น น้ำมันสมุนไพรกวาวเครือ "ร่าง" ประสบการณ์(ทางเพศ)ของอาหอมก็เริ่มปรากฏกายและนำมาใช้ โดยการแสดงออกมาให้เห็นในลักษณะที่สาธิตวิธีการใช้ เป็นต้นว่า ใช้นิ้วชี้ของตนเองแทนเครื่องเพศของผู้ชาย โดยการใช้นิ้วชี้ไปที่บริเวณเครื่องเพศของลูกค้า(ที่ส่วนใหญ่เป็นผู้ชาย) เพื่อสื่อให้ทราบว่า สมมุติว่านิ้วชี้นี้คือเครื่องเพศของเขา จากนั้นก็ทำท่าทางประกอบเกี่ยวกับวิธีการใช้สมุนไพรดังกล่าว

จะเห็นได้ว่า "ร่าง" แต่ละร่างมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างยากที่จะแบ่งแยกได้อย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด เนื่องจาก "ร่าง" นั้นถูกสร้างและพัฒนามาจากกระบวนการทางสังคมที่เจ้าของร่างได้เผชิญมาในช่วงชีวิตของคนๆ หนึ่ง "ร่าง" แต่ละร่างจึงเป็นแง่มุมของประสบการณ์ชีวิตในแต่ละช่วงเวลาประกอบขึ้นเป็น "ตัวตน" ของเจ้าของร่างนั้น การแยกพิจารณา "ร่าง" ออกเป็นร่างในรูปลักษณะต่างๆ จึงเป็นความพยายามแยกแยะองค์ประกอบให้สามารถง่ายต่อการวิเคราะห์ในเชิงลึก

อย่างไรก็ตามเราจะเห็นได้ว่า "ร่าง" แต่ละร่างซึ่งเป็นตัวตนของคนเร่ขายยาสมุนไพรผู้เป็นเจ้าของร่างแต่ละคนถูกนำออกมาใช้ในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน และมีความสัมพันธ์กับการขายสินค้ายาสมุนไพรอย่างใกล้ชิด เป็นต้นว่า "ร่าง" ที่ผ่านประสบการณ์ทางเพศและการมีครอบครัวมาแล้ว ถูกนำมาใช้เมื่อทำการขายสินค้ายาสมุนไพรที่เกี่ยวกับเรื่องเพศ เช่น การขายน้ำมันสมุนไพร

กวาวเครือให้กับลูกค้าต่างชาติบริเวณชายหาดพัทยา หรือ การนำเสนอ “ร่าง” ของความแก่เฒ่า ในการเรขายยาสมุนไพรให้กับคนที่อายุใกล้เคียงกัน หรือ การนำเสนอ “ร่าง” บ้านนอกที่ซื้อ ยากจนลำบาก แก่เจ้าใหญ่นายโต เมื่อต้องการให้เขาช่วยซื้อยาสมุนไพรของตนเอง เมื่อร่างมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับทั้งเวลา สถานที่ และสินค้า ส่งผลให้ร่างบางร่างทำงานได้ภายใต้เงื่อนไขของเวลาและสถานที่หนึ่งๆเท่านั้น ฉะนั้นจึงมิใช่ว่า “ร่าง” แต่ละรูปลักษณ์แต่ละประเภท จะใช้ได้ในทุกสถานการณ์ เนื่องจากร่างนั้นเมื่อต้องสัมพันธ์เชื่อมโยงกับเวลา สถานที่ และสินค้ายาสมุนไพรแต่ละชนิด ร่างบางร่างจึงเป็นร่างที่ไม่ลงรอย ไม่สอดคล้องกับการเรขายยาสมุนไพรในครั้งนั้น

2. ความไม่ลงรอย ไม่สอดคล้องของ “ร่าง” และ การจัดการ

ดังได้กล่าวมาบ้างแล้วข้างต้นว่า “ร่าง” ที่ปรากฏขึ้นในกระบวนการเรขายยาสมุนไพรนั้น มิได้เป็นร่างที่สามารถใช้ได้ในทุกสถานการณ์ หากแต่ถูกจำกัดด้วยเงื่อนไขทางด้านเวลา สถานที่ ตลอดจนบริบทแวดล้อมในการดำเนินกระบวนการเรขายยาสมุนไพร ส่งผลให้ “ร่าง” บางร่างเป็นร่างที่มีความไม่สอดคล้อง ไม่ลงรอยกับสถานการณ์บางสถานการณ์ ในส่วนนี้จะอภิปรายถึงการปรากฏขึ้นของความไม่ลงรอย ความไม่สอดคล้องกันของ “ร่าง” ที่หลากหลายของคนเรขายยาสมุนไพรที่นำเสนอข้างต้น และการจัดการความไม่ลงรอย ความไม่สอดคล้องนั้น ทั้งนี้จากผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่าความไม่ลงรอย ความไม่สอดคล้องของ “ร่าง” ที่เกิดขึ้น เป็นผลมาจากการขัดกัน/การไม่ลงรอย ไม่สอดคล้องกันของชนชั้น (class), เพศสภาพ (gender) และอายุ (age)

2.1 ชนชั้น (class) กับความไม่ลงรอยของ “ร่าง”

ร่างคนจน กับ ร่างอันตราย

ป้าคำ ป้าแก้ว ป้าน้อย อาหอม ต่างพูดไปในทำนองเดียวกันว่า การแต่งกายในการเรขายยาสมุนไพรไม่จำเป็นต้องแต่งตัวด้วยเสื้อผ้าราคาแพง เพราะเป็นชุดทำงานของคนยากจน แต่ก็มีใช้การแต่งตัวด้วยเสื้อผ้าที่ชาดวิน สกปรก จนคนเขาดูถูก และรังเกียจ หรือหวาดกลัว ฉะนั้นการแต่งกายของคนเรขายยาสมุนไพรจึงเป็นไปในลักษณะที่ ดังคำพูดของป้าคำที่ว่า “แต่งบ๊ายๆ(แต่งกายธรรมดา) เสื้อตัวละสิบบาทขาวบาท แต่ให้มันน่าผ่อ(น่ามอง) น่าอู้ด้วย” นั้นอาจเป็นเพราะการเรขายยาสมุนไพรเป็นกระบวนการที่ต้องพบปะผู้คน ฉะนั้น “ภาพลักษณ์” ต่อสายตาสาธารณะเป็นอีกประเด็นที่คนเรขายยาสมุนไพรตระหนักรู้ ดังนั้นหากการนำเสนอ “ร่าง” ของตนเองในสายตาสาธารณะแล้วจะส่งผลให้ผู้คนเกิดความหวาดกลัว ไม่อยากเข้าใกล้ตน พวกเขาและเธอจึงต้อง

จัดการกับ “ร่าง” ของตนเสียใหม่ ผ่านการตีความของตนเองตามประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ ตลอดจนการตีความสถานการณ์นอกจากนี้ในบางสถานการณ์ของการเร่ขายยาสมุนไพรร่าง” แต่ละร่างก็ไม่ลงรอยกับทั้งเวลา สถานที่ และสินค้ายาสมุนไพรมของตนเอง

การสร้างร่างในรูปลักษณะของ “ร่าง” บ้านนอกนั้นจึงมิใช่การสร้างร่างผ่านการสวมเสื้อที่ขาดวิน ตัวดำสกปรก เพราะหากเป็นเช่นนั้น “ร่าง” บ้านนอกนั้นก็จะถูกตีความหมายว่าเป็นคนที่ไม่น่าไว้วางใจ ไม่น่าเชื่อถือ ทำทางรังเกียจจะปรากฏชัดมากกว่าความรู้สึกเห็นอกเห็นใจ และความสงสาร นอกจากนี้การสร้างเรื่องราวให้ตนเองดูน่าสงสาร หากเป็นการสร้างเรื่องที่เกินจริง ก็จะทำให้ลูกค้ารู้สึกได้ถึงความหลอกลวง ไม่จริงใจ ซึ่งจะนำไปสู่ความระแวง ไม่ไว้วางใจ เชื่อใจ คิดว่าเป็นมิจฉาชีพมากกว่าความรู้สึกสงสาร และอยากช่วยเหลือ ฉะนั้นการสร้าง “ร่าง” บ้านนอก ที่คนเร่ขายยาสมุนไพรมแต่ละคนนำเสนอจึงเกิดจากการตีความสถานการณ์ในพวกเขาและเธอเผชิญว่าตนเองจะสร้างร่างของตนเองอย่างไรให้เหมาะสม สอดคล้อง

ร่างคนจน กับ ร่างต่ำต้อย ไม่มีศักดิ์ศรี

ในขณะที่ความยากจน เป็นความหมายของ “ร่าง” ที่คนเร่ขายยาสมุนไพรมักจะสร้างและแสดงให้เห็นปรากฏอยู่บนร่างของตนเอง เพื่อแสดงให้คนอื่นรู้ว่าตนเองเป็นคนยากจน ทั้งเพื่อประโยชน์ในการดำเนินชีวิต เช่น ความเป็นคนยากจน หมายถึง ไม่มีเงินทอง จึงปลอดภัยจากโจร ขโมย หรือผู้ไม่ประสงค์ดี ในขณะเดียวกันความเป็นคนยากจนก็ส่งผลให้เจ้าของร่างแลดูน่าสงสาร และได้รับความเห็นใจจากลูกค้า และการช่วยซื้อสินค้ายาสมุนไพรม แต่บ่อยครั้งที่ “ร่าง” บ้านนอก ที่แสดงถึงความยากจนนั้นนั้นถูกมองว่าต่ำ ต้อยค่า หรือได้รับการดูถูก สายตาที่เหยียดหยาม คำพูดที่แดกดัน การไล่ส่ง จึงมักเป็นสิ่งที่คนเร่ขายยาสมุนไพรมบางคนเผชิญอยู่เสมอ ป้าน้อยจึงมักบอกผู้ศึกษาว่าไม่ชอบเดินเร่ในพื้นที่ในเมือง เพราะมักจะเผชิญกับสถานการณ์เช่นนี้ ส่วนอาห้อมผู้ที่ทำการเร่ขายยาสมุนไพรมอยู่ในพื้นที่หน้าหาดพัทยาเป็นประจำ กล่าวในทำนองที่ว่า การดูถูก การถูกรังเกียจ การไล่ส่ง เป็นสิ่งที่ต้องเจออยู่เสมอ แม้ว่าไม่ชอบก็ต้องทน แต่บางครั้งเมื่อ “สุดจะทน” ตนก็สู้ไม่ถอย โดยที่ครั้งหนึ่งอาห้อมมีเรื่องชกต่อย ตบตี กับหญิงเจ้าของธุรกิจเก๋อู้ผ้าใบหน้าชายหาดพัทยา ที่ต่ำทอและดูถูก “อ้ออ อดแล้ว ทนแล้ว แต่มันต่ำเฮาจนทนบ่ได้ ทำอย่างกับเฮาไปไซคน ทั้งๆที่เฮาก็เป็นคนเหมือนเฮา เป็นคนทำมาหากินเหมือนกัน”

ส่วนป้าคำ ป้าน้อย ลุงสม เมื่อเผชิญกับสถานการณ์เช่นนี้ต่างก็กล่าวในทำนองเดียวกันว่าไม่ชอบ แต่ก็ไม่ได้ยอมมีเรื่อง เพราะการเดินทางของตนเองเป็นการเดินทางมาใช้ชีวิตต่างบ้านต่างเมือง การ “ชน” กับสิ่งที่เผชิญอาจทำให้ยังเป็นการสร้างปัญหา จึงมักจะเดินหนีหากโดนดูถูก หรือ

ไล่ส่ง หรือเมื่อสุดจะทนก็กล่าวกับเขาผู้นั้นที่แสดงอาการดูถูกว่า ตนเป็นคนจน ที่มาทำมาหากิน ไม่ได้เป็นคนลักขโมย ที่ไม่ดี นอกจากนี้วิธีการจัดการความไม่ลงรอย ความไม่สอดคล้อง ของ “ร่าง” อีกประการ คือ การนียกยอนไปถึงรายได้ที่ตนเองได้ซึ่งเป็นรายได้ค่อนข้างสูง ดังที่ป้าคำมักกล่าวว่า “เขาดูถูกก็เรื่องของเขา แต่เขามาทำอาชีพนี้ไม่มีใครรู้ว่าเขาได้เงินหมื่น เขาขายของ เขาทำงานห้องแอร์ เขาจะได้เงินนัก(เงินเยอะ) เท่าเขาหรือเปล่าก็บ่รู้ ถ้าเขาดูถูกก็ช่างเขาเถอะ ป้าบ่อยากคิดมาก”

2.2 ความไม่สอดคล้องของ “ร่าง” อันเนื่องมาจากการขัดกันของเพศสภาพ (gender)

คนเร่ขายกับยาสมุนไพรรักษาผู้หญิง

กรณีของ ตาเตน ที่ตามักจะเล่าให้ผู้ศึกษาฟังว่าตนเองนั้นขายยาได้เพียงไม่กี่ชนิด ส่วนใหญ่จะเป็นยาที่ราคาไม่แพงมากนัก และเป็นยาโบราณ เช่น ยาแก้ปวดฟัน ยาถ่ายพยาธิ ส่วนยาสมุนไพรรักษาผู้หญิง อาทิ น้ำมันกวาวเครือสมุนเครือที่มีสรรพคุณสำหรับนวดทรวงอกให้เต่งตึง หรือยาสอดช่องคลอด นั้นตาเตนยอมรับว่ามักขายไม่ค่อยได้ โดยตาเตนกล่าวว่า “บางที่ขายยานมใหญ่ให้แม่หญิง ให้สาว ๆ เขาจะอาย และอีกอย่างเขาเป็นคนเฒ่าป้อจายจะอู้หนัก มันก็ปดี้ เพราะว่าเดี๋ยวเขาจะมองเขาเป็นคนปดี้ ลามก เดี่ยวเขาก็จะกลัวเขา” ฉะนั้นวิธีการจัดการกับความไม่ลงรอยระหว่าง “ร่าง” แห่งความแก่เฒ่า, ความเป็นผู้ชายของตาเตน, ยาสมุนไพรรักษาเพื่อเสริมความเป็นหญิงของลูกค้า ในพื้นที่/เส้นทางเร่ขายยาสมุนไพรรักษาในชนบทของตนเตนจึงออกมาในลักษณะของการจัดการแบบการยอมจำนนกับความไม่ลงรายนั่น โดยการเลี่ยงไปขายยาสมุนไพรรักษาอย่างอื่นแทน หรือนำเสนอ “ร่าง” แห่งความแก่เฒ่า เพื่อเรียกความสงสารเห็นใจให้ช่วยซื้อยาชนิดอื่น

ส่วนกรณีของลุงสมแม้ว่าจะไม่ได้เป็นเจ้าของ “ร่าง” แห่งความแก่เฒ่าได้เท่ากับตาเตน แต่ “ร่าง” ของลุงสมก็เผชิญกับความไม่ลงรอยระหว่างความเป็นชายของตนเอง และยาสมุนไพรรักษาเพื่อเสริมความเป็นหญิงของลูกค้าเช่นเดียวกัน แต่ส่วนใหญ่ลุงสมมักจะจัดการกับความไม่ลงรายนั่น โดยการพูดให้เป็นเรื่องของการโฆษณา การทำการค้า โดยการเล่าสรรพคุณที่หลากหลาย การกล่าวถึงเสียงสะท้อนจากลูกค้าผู้หญิงคนอื่น ๆ เมื่อใช้ยาสมุนไพรมานั้น เช่น การขายยาสมุนไพรรักษาช่องคลอดสำหรับสตรี ลุงสมก็จะอธิบายสรรพคุณและการใช้ในเชิงของการรักษาโรคในทำนองที่ว่า ยาสมุนไพรดังกล่าวมีสรรพคุณแก้ตกขาว หากสอดเม็ดยาเข้าไปจะทำให้สิ่งสกปรก เชื้อโรคที่ทำให้เกิดอาการตกขาว จะหลุดออกมาเป็นชิ้นๆ(คล้ายกับกระดาษทิชชูเมื่อโดนน้ำจมนุ่ม)ในตอนเช้า หากทำการสอดยาสมุนไพรดังกล่าวก่อนนอน โดยที่ลุงสมจะหลีกเลี่ยงการพูดถึงสรรพคุณในลักษณะที่ยาสมุนไพรดังกล่าวมีสรรพคุณที่ระบุว่า “ทำให้ช่องคลอดกระชับ เหมือนกลับมาเป็นสาว

พรมจรรย์อีกครั้ง” เพราะลุงสมมองว่ามันเสี่ยงที่จะทำให้ลูกค้าผู้หญิงมองตนเองในเชิงลบ ในลักษณะที่ลามก ไม่น่าไว้วางใจ ซึ่งจะแตกต่างไปจากการขายยาสมุนไพรเสริมความเป็นชายให้กับลูกค้าขายที่ลุงสมสามารถบอกเล่าสรรพคุณของยาสมุนไพรกวาวเครือสำหรับผู้ชายได้ในลักษณะที่ว่า ทำให้ “ของ” ใหญ่ หรือในทำนองที่ว่า ได้มีรู้ลึ้ม ม้ากระต๊อบโลง

คนเร่หญิง กับ ยาสมุนไพรเพื่อความเป็นชาย

ส่วนกรณีของคนเร่ขายยาสมุนไพรผู้หญิง ความไม่ลงรอยของร่างในการเร่ขายยาสมุนไพรในลักษณะดังกล่าวกล่าวให้ผลในทางกลับกัน กล่าวคือ เมื่อคนเร่ขายยาสมุนไพรผู้หญิงทำการเร่ขายยาสมุนไพรที่เป็นมีสรรพคุณเกี่ยวกับเรื่องเพศแก่ลูกค้าผู้ชาย เธอต้องระมัดระวังคำพูด ท่าทาง และการแสดงออกอื่นๆ เพื่อไม่ให้ลูกค้าตีความว่าเธอเป็นคนไม่ดี เป็นผู้หญิงที่ “กร้าน” โลก ดังที่อาหมอบอกกับผู้ศึกษาว่า การขายยาสมุนไพรที่มีสรรพคุณเสริมความเป็นชายนั้นสามารถขายได้ พูดได้ แสดงได้อย่างชัดเจนถึงวิธีการใช้ (เช่น การสาธิตวิธีการนวดยาสมุนไพรโดยใช้นิ้วมือของตนเองแทนเครื่องเพศของลูกค้าต่างชาติที่กล่าวถึงข้างต้น) ได้เฉพาะที่พื้ที่พทยาเท่านั้น หากทำการเร่ขายยาสมุนไพรในพื้นที่/เส้นทางในชนบทจะไม่สามารถอธิบายสรรพคุณและแสดงวิธีใช้ในทำนองที่ยาสมุนไพรดังกล่าวมีผลต่อกิจกรรมการร่วมเพศ เพราะจะทำให้ผู้พูดถูกมองว่าเป็นคนไม่ดี เป็นผู้หญิงไม่ดี น่ารังเกียจ และไม่อยากจะซื้อ “ของลามก” เข้าบ้าน หรือในบางครั้งอาจทำให้ลูกค้าผู้ชายตีความว่าสิ่งที่เธอกำลังอธิบายเป็นสะพานที่ทอดให้เขาข้าม ฉะนั้นอาหมอบอก และคนเร่ขายยาสมุนไพรผู้หญิงคนอื่นๆ ไม่ว่าจะป้าแก้ว ป้าน้อย ป้าธลี และป้าคำต่างพูดเป็นทำนองเดียวกันว่าจะต้องระมัดระวังให้มากในการขายสินค้ายาสมุนไพรประเภทดังกล่าว โดยต้องแสดงท่าทาง พูดจาให้เหมาะกับกาละ และเทศะ ในลักษณะที่คล้ายคลึงกับลุงสมคือ อธิบายถึงสรรพคุณในเชิงการรักษาโรคหรือการเสริมความงามแทนการกล่าวถึงการมีผลต่อการทำกิจกรรมทางเพศ ดังที่พูด หรือแสดงท่าทางประกอบเมื่อเร่ขายยาสมุนไพรที่พทยา

รำนำนาสงสารของคนเร่หญิง กับ การถูกรังแก

คนเร่ขายยาสมุนไพรผู้หญิงแทบทุกคนต่างกล่าวเป็นเสียงเดียวกันในทำนองว่า ในฐานะ “ผู้หญิง” นั้นการออกมาใช้ชีวิตในชุมชนคนเร่ขายยาสมุนไพร ผู้หญิงหรือแม่หญิงนั้นคนป่กแล้ว แต่ก็เป็นอันตราย กล่าวคือ ด้วยการที่เป็นผู้หญิงเมื่อทำการเร่ขายยาสมุนไพรไปตามที่ต่างๆ คนเร่ขายยาสมุนไพรผู้หญิงมักจะได้รับความไว้วางใจมากกว่าคนเร่ขายยาสมุนไพรผู้ชาย เนื่องจากผู้คนในสังคมยังมีความคิดที่ตั้งอยู่บนฐานคิดที่มองว่าเพศหญิงอ่อนแอกว่าเพศชาย ฉะนั้นจึงไม่น่ากลัว

เท่ากับผู้ชาย ในขณะที่ "ร่าง" ของคนเร่ผู้หญิงได้รับความไว้วางใจ ความน่าสงสารในระดับหนึ่ง แต่ในขณะเดียวกัน "ร่าง" ดังกล่าวก็เสี่ยงที่จะถูกรังแก เพราะคิดว่าเป็นหญิงอ่อนแอ ไม่มีทางสู้ ซึ่งจะตรงข้ามกันกับคนเร่ผู้ชาย ที่อาจดูน่ากลัว ไม่น่าไว้วางใจ แต่โอกาสถูกรังแกมีน้อยกว่า เพราะถูกมองว่าแข็งแรง และน่ากลัวจึงไม่อยากเข้าใกล้

สำหรับการจัดการความไม่ลงรอย ความไม่สอดคล้องดังกล่าว คนเร่ชายยาสมุนไพรผู้หญิงมักจะแสดงให้เห็นว่าภายใต้ความเป็นหญิงที่อ่อนแอนั้นก็มีความแข็งแกร่ง ไม่ยอมให้คนอื่นมารังแก เช่น การด่ากลับบ้างเมื่อถูกจบบ้าง แต่สำหรับคนเร่ชายยาสมุนไพร ส่วนมากเมื่อต้องเผชิญกับการได้รับความไม่ไว้วางใจจากลูกค้า หรือผู้คนก็มักจะเดินเลี่ยงให้พ้นจากสถานการณ์นั้น ดังที่ลุงสมกล่าวไว้ว่า "เขากลัว เขาขี้เขิน ก็ช่างเขา เขาไปขายให้คนข้างหน้าก็ได้"

ร่างคนเร่หญิง กับ การสายตาที่จับจ้อง

เมื่อต้องมาใช้ชีวิตแบบกินนอนในสถานที่สาธารณะ โลงแจ้งเช่นการนอนตามศาลาวัด เป็นสิ่งที่แตกต่าง ชัดแย้งไปจากการใช้ชีวิตปกติในหมู่บ้าน/ชุมชนตามปกติ ไม่ว่าจะเป็นการต้องนอนในศาลาเมรุที่เผาศพ การอาบน้ำในส้วมตามวัด/ส้วมสาธารณะ "ร่าง" ของคนเร่ชายยาสมุนไพรจึงต้องเผชิญกับความขัดแย้ง ความไม่ลงรอยในการดำเนินวิถีชีวิต โดยเฉพาะคนเร่ชายยาสมุนไพรผู้หญิงที่การใช้ชีวิตในวัดเป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับการดำเนินวิถีชีวิตตามปกติเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการต้องแต่งตัว การเปลี่ยนเสื้อผ้า การอาบน้ำในวัด สถานที่ที่ซึ่งถูกมองว่าเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ในสถานการณ์ปกติวัดเป็นสถานที่สูงส่ง เป็นที่อยู่สำหรับสมณะเพศที่สูงส่ง และมักจะต้องห้ามการทำกิจกรรมบางประการของผู้หญิง เช่น การใช้ห้องน้ำ/ห้องส้วมของพระสงฆ์ ถือว่าเป็นบาป ดังนั้นการต้องมาใช้ชีวิตในวัดของคนเร่ผู้หญิง จึงเป็นความไม่ลงรอยระหว่างสถานที่และร่าง การจัดการร่างของคนเร่ชายยาสมุนไพรผู้หญิงจึงเป็นในลักษณะที่มองว่าเป็นความจำเป็น เป็นสิ่งที่เลือกไม่ได้ ดังคำที่ป้าคำหรือยายพรอธิบายในทำนองที่ว่า การใช้ชีวิตในวัดของผู้หญิงเช่นนี้ไม่บาป เนื่องจากไม่ได้ทำอะไรเสียหาย และไม่ได้มาด้วยวัตถุประสงค์ที่จะทำชั่ว ฉะนั้นจึงไม่บาป

นอกจากความไม่ลงรอยระหว่างร่างและสถานที่แล้วผู้หญิงยังเผชิญกับการใช้ชีวิตร่วมกับกลุ่มคนเร่ชายยาสมุนไพรผู้ชาย ในสถานที่และเวลาเดียวกันโดยไม่มีพื้นที่ส่วนตัว การไม่มีพื้นที่ส่วนตัวที่มิดชิด ถือว่าขัดกับการดำเนินวิถีชีวิตของผู้หญิงเป็นอย่างมาก เนื่องจากร่างกายของผู้หญิง(โดยเฉพาะผู้หญิงในรุ่นแม่ รุ่นป้า และรุ่นยาย) เป็นสิ่งที่ต้องปกปิด กิจกรรมเกี่ยวกับร่างกายบางประการต้องกระทำในสถานที่ที่มิดชิด ปลอดภัยจากสายตาคน โดยเฉพาะสายตาผู้ชาย เช่น การอาบน้ำ การเปลี่ยนเสื้อผ้า(การสวมกางเกงใน เสื้อใช้ใน) ส่วนร่างกายของผู้ชายนั้นมีความยืดหยุ่น

มากกว่าในแง่ที่สังคมอนุญาตให้ผู้ชายเดินไปไหนมาไหนได้โดยร่างกายท่อนบนเปลือยเปล่า หรือ การนุ่งเพียงผ้าขาวม้าเพียงผืนเดียว และการใช้ชีวิตในวัดของผู้ชายนั้นก็ไม่ต้องกังวลในเรื่องของ บาปกรรมเช่นผู้หญิง เพราะเพศชายได้รับอนุญาตให้ใช้ชีวิตอยู่ได้ในในสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ เช่น ในสังคมภาคเหนือบางพื้นที่ผู้ชายได้รับอนุญาตให้ร่วมกิจกรรมทางศาสนาบนโบสถ์ได้ ส่วนผู้หญิง ถูกอนุญาตให้อยู่เพียงศาลารอบโบสถ์

ฉะนั้นเมื่อมีความขัดแย้ง ไม่ลงรอยกันของร่างของคนเร่ขายยาสมุนไพรรู้ผู้หญิง และการใช้ชีวิตในพื้นที่ที่เปิดเผย การจัดการที่คนเร่ผู้หญิงมักจะจัดการจะเป็นในลักษณะที่ บางคน(โดยเฉพาะ คนเร่ที่อายุไม่มากนักประมาณ 35-40 ปี) ก็จะทำกิจกรรมเกี่ยวกับร่างกาย เช่น การเปลี่ยนเสื้อผ้า การอาบน้ำ จะทำในห้องส้วม ไม่ทำในสถานที่โล่งแจ้งในศาลาวัด ส่วนคนเร่ขายยาสมุนไพรรู้ผู้หญิง บางคน โดยเฉพาะคนที่มีความอายุมากแล้ว ก็มักจะมองว่าร่างกายของตนนั้นเต็มไปด้วยความเหี่ยวแห้ง หย่อนยาน จึงไม่สนใจกับสายตาที่จะจ้องมอง หรือการจ่ายอมกับการที่จะถูกจ้องมาก เพราะคิดว่าการใช้ชีวิตเช่นนี้เป็นสิ่งที่เลือกไม่ได้ ดังที่ป้าเรืองกล่าวไว้ว่า “ถึงหัน(เห็น)เขาก็เอาของเขาไปไปได้” นอกจากนี้การจัดการกับสายตาที่อาจจะถูกจ้องมองจากคนอื่นก็เป็นในลักษณะของการวางตัว ให้ดี ไม่เป็นในทางขู้สาว เป็นต้น

2.3 “ร่าง” ไม่ลงรอย กับความแตกต่างด้านอายุ

หญิงชรา ความหย่อนยาน กับยาสมุนไพรรู้เพื่อความปลอดภัย

ในกรณีของยายพรเจ้าของ “ร่าง” แห่งความแก่เฒ่า หย่อนยาน กับการขายยาสมุนไพรรู้ กวาวเครือที่ทำให้ผิวพรรณ เปล่งปลั่ง มีน้ำมีนวล ดูเหมือนว่ามีความไม่ลงรอยกันระหว่าง “ร่าง” แห่งความแก่เฒ่าของยายพร กับสินค้ายาสมุนไพรรู้เพื่อความปลอดภัย ยายพรจัดการความไม่ลง รอยนั้น โดยการสร้าง “ร่าง” แห่งความแก่เฒ่าในความหมายใหม่ขึ้นมาแทนที่ เป็นต้นว่า อ้างถึง ความนั้นสร้างควมคร่ำหวอดในการทำการเร่ขายยาสมุนไพรรู้ของตนเอง ประสบการณ์ที่ได้ฟังจาก เสียงสะท้อนของลูกค้าคนอื่นเกี่ยวกับสรรพคุณที่ดีของยาสมุนไพรรู้นั้นๆสร้างความน่าเชื่อถือให้กับ สินค้า ตลอดจนนำเสนอ “ร่าง” แห่งความแก่เฒ่าในลักษณะที่ความแก่เฒ่าสะท้อนความหมายทาง วัฒนธรรมว่า เป็นผู้รู้จริง ไม่โกหก

ร่างแก่มาก กับ การใช้ชีวิตร่วมกับคนรุ่นลูก

ความไม่ลงรอยในการออกมาใช้ชีวิตนอกชุมชน โดยการเดินทางมาเช่าขายยาสมุนไพรตามเส้นทางต่างๆ เป็นการใช้ชีวิตที่แตกต่างไปจากการใช้ชีวิตในชุมชน ในแงุ่มุมที่เกี่ยวข้อกับความขัดกันของอายุนั้นจะเป็นในลักษณะที่คนแก่ เช่น ตาเตน ยายพร ลุงสม ป้าคำต้องมาใช้ชีวิตร่วมกับคนรุ่นลูก รุ่นหลาน โดยเฉพาะผู้สูงอายุผู้ชาย การต้องใช้ชีวิตร่วมกับกลุ่มผู้หญิงในพื้นที่/บริเวณเดียวกัน บางครั้งก็ต้องเผชิญกับสิ่งที่สร้างให้เกิดความอึดอัด ลำบากใจไม่น้อย เช่น การเห็นผู้หญิงเช่าขายยาสมุนไพรบางคนเปลี่ยนเสื้อผ้าต่อหน้าต่อตา หรือการที่ผู้หญิงบางคนตากผ้าถุง กางเกงในบนราวที่อยู่ใกล้กับที่นอนของผู้ชายเหล่านี้ สถานการณ์ที่ต้องเผชิญกับความอึดอัด ความลำบากใจ เช่นนี้ การจัดการความขัดแย้ง ความไม่ลงรอยดังกล่าวจึงเป็นในลักษณะของการยอมจำนน และมองว่าเป็นสิ่งที่เลือกไม่ได้สำหรับการใช้ชีวิตอย่างนี้ ดังคำกล่าวของลุงสมที่กล่าวว่า “มาอยู่มากินอย่างนี้จะให้ทำอย่างไรได้ เขาอยู่อย่างไร เขาก็ต้องอยู่อย่างนั้น เขามั่นนอนอย่างหมา กินอย่างหมู”

จะเห็นได้ว่า “ร่าง” ของคนเช่าขายยาสมุนไพรมิได้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ภายใต้ร่างกายที่ประกอบด้วยอวัยวะและขนานที่คล้ายคลึงกันของคนเช่าขายยาสมุนไพรแต่ละคนสร้างให้เกิด “ร่าง” ที่แตกต่างกัน เนื่องมาจากการตีความสถานการณ์จากโลกทัศน์ที่แตกต่างกัน นอกจากนี้บนร่างกายเดียวกันหรือร่างกายของคนๆเดียว ก็สร้างให้เกิด “ร่าง” ในรูปลักษณะที่แตกต่างกัน เพราะพวกเขาและเธออยู่ภายใต้เงื่อนไขที่แตกต่างกันในแต่ละเวลา แต่ละสถานที่ และแต่ละสถานการณ์ ฉะนั้น “ร่าง” ในฐานะทุนกายภาพของคนเช่าขายยาสมุนไพรจึงเกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างร่างกายที่เหมาะสมในกระบวนการค้าขายสินค้ายาสมุนไพรดังกล่าว

แต่ทั้งนี้ “ร่าง” ที่เหมาะสม นั้นมิได้สอดคล้องกันเป็นหนึ่งเดียวกันในแต่ละสถานการณ์เท่านั้น หากแต่มีความไม่ลงรอยกัน ไม่สอดคล้องกันอันเนื่องมาจากความไม่ลงรอยกัน ความขัดกันระหว่างชนชั้น (class), เพศสภาพ (gender) และอายุ (age) โดยที่ความไม่ลงรอย ความไม่สอดคล้องดังกล่าวบางประการสามารถจัดการได้ และบางประการก็ไม่สามารถจัดการได้

อย่างไรก็ตามความไม่ลงรอย ความไม่สอดคล้องนั้นก็มีความยืดหยุ่น กล่าวคือ เมื่อความเป็นคนยากจน หรือการเป็นเจ้าของ “ร่าง” บานนอก ทำให้ดูน่ากลัว น่าหวาดระแวง ตาเตน ยายพร ก็แสดง “ร่าง” แห่งความแก่เฒ่าให้ปรากฏ เพื่อให้ลูกค้ายอมรับในความหมายทำนองที่ว่า ตนนั้นแก่เฒ่าแล้วหมดพิษสงที่จะทำอันตรายแล้ว และตนเป็นคนแก่ที่ไม่พูดโกหก หรือในกรณีของผู้หญิงเพื่อลดระดับความน่าหวาดกลัว ความไม่ไว้ว่างใจลง พวกเธอก็จะแสดงร่างที่สะท้อนความเป็นหญิงที่ไม่น่ากลัว ไว้ใจได้ หรือความน่าสงสารเห็นใจอื่นๆลงไป เพื่อลดระดับความไม่ลงรอยไม่สอดคล้องนั้น นอกจากนี้บางสถานการณ์ความไม่ลงรอย ความไม่สอดคล้องนั้นก็ยากจะจัดการ

หรือมีลักษณะที่ “สุดจะทน” คนเร่ขายยาสมุนไพรก็จะจัดการความไม่สอดคล้องไม่ลงรอยนั้นด้วยการเดินหนี หรือการชนแบบแตกหัก เช่น กรณีของอาหอม

3. การเปลี่ยน “ร่าง” ที่หลากหลายให้เป็นทุน

จากการปรากฏขึ้นอย่างหลากหลายของ “ร่าง” ในแง่มุมต่างๆ ที่ถูกสร้าง และพัฒนาตลอดจนกดทับ จัดการ ในกระบวนการเร่ขายยาสมุนไพร ร่างที่หลากหลายนั้นจึงเป็นเหมือนทุน ร่างกาย/ทุนกายภาพที่เป็นต้นทุนในการผลิตและนำไปสู่การสร้างให้เกิดทุนประเภทอื่นแก่เจ้าของร่างนั้นต่อไป กล่าวคือ

3.1 ทุนเศรษฐกิจ ว่าด้วยอาชีพและรายได้ของคนเร่

ทุนเศรษฐกิจ ในเรื่องของรายได้ ค่าตอบแทนจากการเร่ขายยาสมุนไพร เป็นทุนที่ชัดเจนที่สุดในกระบวนการที่คนเร่ขายยาสมุนไพรได้ทำการแปลงร่างของตนไปเป็น “ร่าง” ในหลากหลายรูปลักษณะ ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนร่างแห่งความแก่เฒ่า ให้สื่อความหมายในเชิงของความสงสาร ความเห็นใจ ความน่าเชื่อถือ และการไม่พูดโกหก แล้วทำให้ลูกค้าผู้นั้นตัดสินใจซื้อสินค้ายาสมุนไพรของคนเร่ขายยาสมุนไพรซึ่งเป็นคนแก่เจ้าของร่าง รายได้ จึงเป็นทุนทางเศรษฐกิจที่เห็นได้อย่างชัดเจนจากการบวนการแปลงร่างดังกล่าว

จากการศึกษาพบว่า อาชีพการเร่ขายยาสมุนไพรเป็นอาชีพที่สร้างให้เกิดทุนเศรษฐกิจ หรือรายได้อย่างงามให้กับเจ้าของร่าง โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับอดีตที่คนเร่ขายยาสมุนไพรบางคนได้ใช้ร่างในเป็นเครื่องมือในลักษณะของการขายแรงงาน เช่น การเป็นกรรมกรแบกหาม เช่น ลุงสม มีรายได้จากการเร่ขายยาแต่ละครั้งราว 10,000-20,000 บาท, อาหอมมีรายได้ราวครั้งละ 20,000 – 35,000 บาท, ป้าแก้ว มีรายได้ครั้งละ 8,000-12,000 บาท ฯลฯ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับการขายแรงงานเป็นกรรมกรที่ได้ค่าจ้างวันละประมาณ 150-200 บาท 20 วัน คนเหล่านี้จะมีรายได้เพียง 3,000 – 4,000 บาทเท่านั้น โดยที่การลงแรงและความเหน็ดเหนื่อยมากกว่า อาจกล่าวได้ว่าการเข้าสู่กระบวนการเร่ขายยาสมุนไพรและการเป็นคนเร่ขายยาสมุนไพรเป็นอีกหนึ่งช่องทางในการแปลงทุนร่างกาย/ทุนกายภาพของคนยากจนในชนบทที่สร้างมูลค่าในการแลกเปลี่ยนค่อนข้างสูง ไม่ว่าจะเป็น การเปรียบเทียบกับคนชั้นชั้นแรงงาน/ชนชั้นล่างบางกลุ่ม และข้าราชการชั้นผู้น้อย

3.2 การแปลงร่างสร้างทุนทางวัฒนธรรม

เกี่ยวกับการเปลี่ยนทุนร่างกาย/ทุนกายภาพไปเป็นทุนวัฒนธรรมในแง่มนนี้จะปรากฏออกมาในเป็นความหมายในหลายแง่มุม อาทิ ในความหมายของการทำให้คนเร่ขายยาสมุนไพรมันนั้นมีโอกาสเรียนรู้โลกกว้าง ซึ่งคนเร่ขายยาสมุนไพรมันหลายคน มองว่าเป็น “กำไร” ชีวิตที่ตนได้มีโอกาสเห็นผู้คน ชุมชน สังคมที่แตกต่าง ซึ่งหากไม่ประกอบอาชีพเร่ขายยาสมุนไพรมันคงไม่มีโอกาสได้เห็นผลจากการเผชิญกับโลกกว้างทำให้พวกเขาและเธอเรียนรู้ถึงสภาพสังคมที่แตกต่างหลากหลาย เช่น อาห้อมเมื่อมาเร่ขายยาที่พัทยา ทำให้ตนเอง “รู้ทันเล่ห์เหลี่ยม” คนมากขึ้น หรือ การที่ป้าน้อยกล่าวในทำนองว่าตนเองพอใจที่ได้ออกมาเห็นสังคมที่แตกต่างกัน เพราะจะได้รู้ว่า “บ้านเมืองเขาไปถึงไหนกันแล้ว”

นอกจากนี้ทุนวัฒนธรรมยังเกิดขึ้นในลักษณะที่คนเร่ขายยาสมุนไพรมัน นำรายได้หรือทุนเศรษฐกิจไปลงทุนเรื่องการศึกษาให้กับบุตรหลานของตน ดังเช่น กรณีของอาห้อม ยายพร ป้าคำ ที่กล่าวว่า ตนเองหารายได้เพื่อเป็นทุนการศึกษาให้กับบุตรหลานของตนเอง เพื่อให้บุตรหลานของตนมีโอกาสได้รับการศึกษาที่ดี อันจะทำให้มีความรู้ความสามารถเป็น “เจ้าคนนายคนต่อไป” ครั้งหนึ่งผู้ศึกษาดูมได้อาห้อมว่าอยากให้ลูกชายของตนทำอาชีพเร่ขายยาสมุนไพรมัน หรือไม่ เพราะเป็นอาชีพที่ที่รายได้ดี บางครั้งดึกว่าข้าราชการบางคน คำตอบที่ได้รับ คือ ไม่อยากให้ลูกหลานของตนมาประกอบอาชีพนี้ เพราะแม้ว่าจะได้เงินเป็นจำนวนมาก แต่ก็ลำบาก และคนดูถูก อยากให้ลูกของตนเองทำงานสบาย และมีหน้ามีตาทางสังคมมากกว่า ฉะนั้นอาห้อมจึงเปลี่ยนร่างกาย/ทุนกายภาพของตนไปเป็นรายได้ และนำเงินรายได้นั้น ไปซื้อโอกาสทางการศึกษาให้กับลูกชายของตน เพื่อให้ลูกของตนเองมีการศึกษาที่ดี และสามารถเลื่อนสถานะภาพไปเป็น “เจ้าคนนายคน”

3.3 ทุนทางสังคมของคนเร่ขายยาสมุนไพรมัน

ทุนทางสังคมมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับทุนวัฒนธรรมที่มีหลายแง่มุม กล่าวคือ ทุนทางสังคมว่าด้วยเครือข่ายลูกค้าในการเร่ขายยาสมุนไพรมัน ทุนทางสังคมในลักษณะนี้เห็นได้อย่างชัดเจนในกรณีของคนเร่ขายยาสมุนไพรมันที่มีพื้นที่/เส้นทางในการเร่ขายยาสมุนไพรมันของตนเอง เช่น ป้าแก้ว ลุงสม เพราะทั้ง 2 ท่านมีเครือข่ายลูกค้า โดยเฉพาะลุงสมที่มีลูกค้าที่เกาะช้างจงรักภักดีต่อตนเอง โดยมีการรอกินยาลุงสม ทำให้แต่ละครั้งที่ลุงสมไปเร่ขายยาสมุนไพรมันที่เกาะช้างลุงสมจะได้รายได้เป็นจำนวนมาก นอกจากนี้เครือข่ายความสัมพันธ์ในกลุ่มคนเร่ขายยาสมุนไพรมันด้วยกันเอง และระหว่างคนเร่ขายยาสมุนไพรมันกับหมอยาเจ้าของธุรกิจ ซึ่งเป็น “ลูกพี่” ยังเป็นอีกหนึ่งรูปแบบของทุน

ทางสังคม โดยเครือข่ายเหล่านี้จะยึดโยงคนให้เกาะเกี่ยวกัน และช่วยเหลือกันเมื่อยามจำเป็น เช่น หมอยาเจ้าของธุรกิจให้ลูกน้องของตนเองหยิบยืมเงิน

นอกจากนี้ทุนทางสังคมในอีกรูปแบบหนึ่ง คือ ในลักษณะของหน้าตาทางสังคม การยอมรับจากชุมชน โดยที่ผลจากการที่คนเร่ขายยาสมุนไพรทำการเร่ขายยาสมุนไพรแล้วพวกเขาและเธอมีรายได้ ซึ่งสามารถนำไปจับจ่ายซื้อหาสินค้าต่างๆได้ เช่น กรณีอาห่อมที่นำรายได้จากการเร่ขายยาสมุนไพรไปซื้อรถปิกอัพ ซั้วว ซั้วว ซั้วว หรือกรณีป่าคำ ที่นำเงินรายได้มาต่อเติมบ้าน ซั้วว ซั้วว ซึ่งในสังคมชนบทการที่ผู้หญิงสามารถหารายได้และสร้างครอบครัวได้ในลักษณะเช่นนี้จะได้รับการยกย่อง และยอมรับในความสามารถ นอกจากนี้การมีรถ ยังเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงการมีฐานะ และสร้างให้เกิด “หน้าตาทางสังคม” ได้เช่นกัน

จะเห็นได้ว่าทุนทั้ง 4 ประเภท ทุนร่างกาย/ทุนกายภาพ, ทุนเศรษฐกิจ, ทุนวัฒนธรรม และทุนสังคม มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ในความเป็นจริงเราอาจไม่สามารถแบ่งแยกทุนประเภทต่างๆ ออกจากกันได้อย่างแยกขาดชัดเจน เพราะในกระบวนการของการแปลงทุนจากทุนรูปแบบหนึ่งไปสู่ทุนอีกรูปแบบหนึ่งเป็นกระบวนการที่เป็นพลวัตร กล่าวคือ ในขณะที่ทุนร่างกาย/ทุนกายภาพแปลงไปสู่ทุนเศรษฐกิจ เจ้าของร่างก็ได้รับทุนทางสังคมติดมาด้วย และทุนทางสังคมนั้นก็ส่งผลให้ร่างกายนั้นมีความเป็นทุนกายภาพที่มีศักยภาพมากยิ่งขึ้น เช่น เมื่อป่าแก้วเร่ขายยาสมุนไพรแล้วมีพื้นที่/เส้นทางในการเร่ขายยาสมุนไพรของตนเอง และปฏิบัติกับลูกค้าราวกับญาติ ทำให้ป่าแก้วสร้างเครือข่ายลูกค้าของตนเองขึ้น ซึ่งลูกค้าก็คือผู้ที่ซื้อสินค้ายาสมุนไพรของป่าแก้ว (ทุนเศรษฐกิจ) และยังสนิทสนมกับเครือข่ายลูกค้ามากเท่าไร (ทุนทางสังคม) ร่างของป่าแก้วก็จะมีศักยภาพในการแลกเปลี่ยนสูงยิ่งขึ้น เช่น ลูกค้าผู้นั้นเกรงใจป่าแก้วมากขึ้น อยากช่วยเหลือ ป่าแก้วมากยิ่งขึ้น หรือเห็นใจป่าแก้วยิ่งขึ้น (ทุนกายภาพ)

สรุป

การพิจารณาการสร้าง “ร่าง” ที่เหมาะสมของกลุ่มคนดังกล่าวว่าเป็น “กระบวนการ” นั้น มีนัยสะท้อนให้เห็นว่า การสร้าง “ร่าง” ที่เหมาะสมของคนเร่ขายยาสมุนไพรนั้นมีใช้สิ่งที่เพิ่งเกิด และเป็นสิ่งที่ไม่มีความคงทนถาวร หากแต่เป็นกระบวนการของการสั่งสม การเรียนรู้ และประสบการณ์ในชีวิต และสามารถเปลี่ยนแปลงได้อย่างต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งมีความขัดแย้ง ไม่ลงรอย และไม่สอดคล้องกันของร่างแต่ละร่างภายใต้สถานการณ์หนึ่งๆร่วมด้วย นอกจากนี้ในส่วนของกระบวนการแปลงทุนนั้นพบว่าทุนร่างกาย/ทุนกายภาพ, ทุนเศรษฐกิจ, ทุนวัฒนธรรม และทุนสังคม

มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน และในกระบวนการของการแปลงทุนจากทุนรูปแบบหนึ่งไปสู่ทุนอีกรูปแบบหนึ่งเป็นกระบวนการที่เป็นพลวัตร

ลำดับต่อไปจะเป็นการนำเสนอบทสรุป อันเป็นการวิเคราะห์และอภิปรายผลถึงประเด็นการศึกษาหลักในการศึกษาในครั้งนี้ คือ การพิชิตยาสูบไพรในฐานะสินค้าวัฒนธรรม, วิถีชีวิตของคนเร่ขายยาสูบไพร และร่างกายของคนเร่ขายยาสูบไพรในฐานะทุนกายภาพ